

Arbetsmarknadsdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Remissvar på utredningen "SOU 2020:41 Kommuner som utförare av tjänster åt Arbetsförmedlingen"

Bakgrund

Regeringen beslutade den 21 november 2019 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera vissa frågor kring kommunernas roll i den statliga arbetsmarknadspolitiken när Arbetsförmedlingen reformeras och fristående aktörer ska matcha och rusta arbetssökande för de lediga jobben (dir 2019:86).

Utredningen ska enligt sina direktiv (dir 2019:86) analysera och bedöma om det är tillåtet för kommuner att leverera arbetsmarknadspolitiska insatser på uppdrag av och med ersättning från Arbetsförmedlingen inom nuvarande regelverk, dvs. lagen (2008:962) om valfritetssystem (LOV) eller lagen (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU).

Utredningen ska också bedöma om det är tillåtet att kommuner – utom dessa två lagar – tillhandahåller arbetsmarknadspolitiska insatser under en avgränsad tid om tillhandahållandet annars är otillräckligt. Om det inom nuvarande lagstiftning är otillåtet för kommuner att medverka på något av dessa sätt, eller om rättsläget är oklart, ska utredningen lämna författningsförslag som syftar till att möjliggöra kommunernas medverkan.

Utredningen ska också analysera och bedöma förutsättningarna för och konsekvenserna av att kommunerna levererar eller tillhandahåller arbetsmarknadspolitiska insatser på uppdrag av Arbetsförmedlingen. Konsekvenserna av de förslag som lämnas ska beskrivas. Konsekvensbeskrivningarna ska särskilt avse påverkan på marknadsförutsättningarna och konkurrensneutraliteten samt påverkan på tydligheten i ansvarsfördelningen mellan stat och kommun.

Kommunen som aktör

Fagersta kommun anser det inte råder något tvivel om att den statliga arbetsmarknadspolitiken har tätt samröre med flera av de områden som kommunerna är verksamma inom. Allra närmast länkar arbetsmarknadspolitiken sig samman med såväl gymnasium som vuxenutbildning, men också kommunens roll som stor arbetsgivare och kommunens nära anknytning till det lokala näringslivet är viktiga delar. Denna spännvidd öppnar för flexibla och lokala åtgärder som bättre kan anpassa sig till den lokala arbetsmarknadens behov.

Det talar onekligen för att kommunerna bör vara en aktör. I synnerhet när den lokala statliga närvaron inte kan säkras, för arbetsmarknadspolitiken måste kunna vara anpassningsbar efter lokala förutsättningar och behov.

Fagersta kommun ställer sig därför bakom utredningens bedömning att kommunerna, på uppdrag av och med ersättning från Arbetsförmedlingen, kan vara leverantörer av arbetsmarknadspolitiska tjänster som upphandlats enligt LOU eller i valfrihetssystem enligt LOV inom sina egna befogenheter. Befogenheterna sätter gränser för vad kommunerna får utföra.

Utredningen bedömer det också som tillåtet för Arbetsförmedlingen att direkttilldela en kommun ett kontrakt enligt LOU om tillhandahållandet av insatserna genom anlitande av leverantörer i konkurrens är otillräckligt.

Arbetsförmedlingen har även möjlighet att ingå ett samarbete med en kommun för att uppnå gemensamma mål. I det samarbetet kan även ersättning till kommunen ingå. För att förbättra kommunernas möjligheter att medverka i den statliga arbetsmarknadspolitiken behöver vissa författningar ändras, vilket utredningen föreslår.

Eftersom det redan är möjligt för kommunerna att, med vissa begränsningar, medverka som utförare åt Arbetsförmedlingen är konsekvenserna i stora delar desamma oavsett om lagstiftningen ändras eller inte. Förslagen till lagstiftning understödjer dock kommunernas medverkan både när konkurrens föreligger och när det inte finns någon konkurrens, samtidigt som de privata aktörernas intresse av konkurrens på likvärdiga villkor tas om hand.

Avsaknad av lokal närvaro

Arbetsförmedlingen har så länge det funnits ett lokalt kontor varit en förutsättning för fungerande arbetsmarknadsinsatser. Kommunen har kunnat bidra till att många arbetslösa erhållit praktik samt nystarts- och introduktionsjobb, tack vare ett nära samarbete med Arbetsförmedlingen.

När kontoret lagts ned och arbetssökande hänvisas till närmaste kontor, sju mil bort i Västerås, ser vi att fler ”faller mellan stolarna”. Av de omkring 2 000 inskrivna på det gamla kontoret i Fagersta utgörs mer än hälften av personer med utomeuropeisk bakgrund. De allra flesta har en bristande utbildningsbakgrund och följaktligen en lång väg till eget arbete och egen försörjning.

Många av de arbetssökande saknar digital kompetens och kan inte tillgodogöra sig digital service och självbetjäning. Alla har heller inte möjlighet att ta sig de sju milen till Västerås, varken med egen bil eller tåg. Något som dessutom periodvis under år 2020 inte rekommenderats med anledning av rådande covid-19 pandemi.

Det har fått flera människor att söka sig till kommunala instanser för råd och vägledning, vilket är anledningen till att kommunen sedan augusti år 2020 har inrättat ett kommunalt

servicecenter för att täcka upp den service som tidigare tillhandahölls på Arbetsförmedlingens numera nedlagda kontor.

Sena besked skapar oreda

Även om Arbetsförmedlingen och dess resurser är fortsatt mycket viktiga, så skulle det underlätta betydligt om kommunen hade uppdraget att besluta om arbetsmarknadsåtgärder på uppdrag av myndigheten redan idag.

Den situation som råder, där ovissheten om Arbetsförmedlingens framtida roll är överhängande och där Arbetsförmedlingen fortsatt verkar utifrån de anslag det beslutats om i Riksdagen, skapar stor oreda och det är av högsta vikt att besked om vad som faktiskt kommer att gälla kommer så snart det bara går. De snart två åren med nedmontering av myndigheten och med brist på besked om Arbetsförmedlingens framtida roll och uppdrag - har varit förödande för många arbetssökande.

Fagersta kommun ser redan idag tydliga indikationer att kostnaderna för försörjningsstöd ökar och det finns en stark negativ påverkan på kommunens aktiva arbete för att minska kostnaderna för försörjningsstöd till arbetslösa kommuninvånare.

Ökande klyftor

Fagersta kommun har länets högsta arbetslöshet med 12,3 procent i oktober 2020 och andelen är något högre bland kvinnor än bland män. I åldersgruppen unga vuxna 18-24 år är arbetslösheten 16,0 procent och bland utrikes födda är arbetslösheten 29,5 procent. Det får stora inverkan då andelen utrikes födda i kommunen är uppemot 24 procent av den totala befolkningen på knappt 13 400 invånare. Samtidigt uppvisar Fagersta kommun länets lägsta arbetslöshet sett till inrikes födda där andelen öppet arbetslösa eller i program med aktivitetsstöd uppgår till 5,9 procent (3,2 procent öppet arbetslösa).

Tillsammans med siffror över bruttoregionalprodukten, där Fagersta ligger på 554 kronor/invånare jämfört med snittet i Västmanlands län 383 kronor/invånare och rikets 459 kronor/invånare, framträder en tydlig bild med stora kontraster mellan inrikes födda förvärvsarbetande och utrikesfödda i öppen arbetslöshet. Det skapas djupa klyftor i samhället som är svåra att överbrygga. I synnerhet när vägen till eget arbete och egen försörjning blir väsentligt längre i följderna av covid-19 pandemin, där varsel, konkurser och permitteringar får ut fler människor i arbetslöshet.

Utbildning

Utbildning är en viktig del av arbetsmarknadspolitiken, särskilt efter att arbetsmarknadsutbildningar i Arbetsförmedlingens regi minskat i omfattning, inom vilken kommunerna ansvarar för främst genom vuxenutbildningen inkluderat SFI.

Fagersta kommun har precis genomfört ett omtag inom teknikcollege, där gymnasieskolans yrkesförberedande utbildningar och vuxenutbildningen lokaliserats närmare de stora industriarbetsgivarna. Det har stor betydelse för företagen och individers möjligheter till etablering på arbetsmarknaden att kunna erbjuda arbetsplatsförlagd lärande.

Det är också ett talande exempel på insatser som behöver vara samordnade lokalt och som skulle underlättas betydligt om de kunde kopplas samman med arbetsmarknadsinsatser som kommunen beslutar om och utför på uppdrag av Arbetsförmedlingen.

En uttalad målsättning i detta är att göra eleverna anställningsbara efter avslutad utbildning. Detta är en investering i människor väldigt få företag med kommersiella intressen skulle ta sig för.

Fristående aktörer

Privata aktörer som anordnar arbetsmarknadstjänster har varit en del av den svenska arbetsmarknadspolitik främst sedan 2007. Marknaden för välfärdstjänster skiljer sig på flera sätt från en vanlig marknad, bl.a. genom att efterfrågan på tjänsterna inte bestäms främst av dem som brukar tjänsterna utan av i vilken omfattning det offentliga anskaffar tjänsterna. Fristående aktörer, huvudsakligen privata företag, levererar ett flertal olika typer av arbetsförmedlingstjänster.

Det finns alltid en svårighet i detta där kommersiella intressen ibland tagit överhanden i förhållande till grunduppdraget. Etableringslotsarna lades ner 2015 efter bara fem år, då Arbetsförmedlingens översyn visade att det fanns så allvarliga problem att man inte kunde garantera kvalitet och leverans samt rättssäkerhet.

Risken är också att företag sammanblandar olika intressen och uppdrag, inte minst om aktörer som mot betalning hyr ut personal till företagen och samtidigt företräder Arbetsförmedlingen.

Jämfört med de fristående aktörerna skulle Fagersta kommun ha en stor fördel inom arbetsmarknadsområdet, med den direkta kopplingen till reguljär utbildning samt genom sina möjligheter som en av de största lokala arbetsgivarna. Kommunen står även för en uthållighet och kontinuitet som de fristående aktörerna ofta saknar möjlighet till.

Sammanfattande synpunkt

Den offentligt finansierade välfärdens insatser på arbetsmarknadsområdet måste baseras på ett fungerande utbyte och samverkan mellan lokal, regional och nationell nivå. Ett utbyte som behöver ha en rollfördelning mellan kommun, region och stat som bidrar till att uppfylla de ansvar som åvilar de enskilda och gemensamma offentliga uppdragen.

De förändringar som genomförs i utformningen av en ny arbetsmarknadsmyndighet kan utifrån det perspektivet inte ha som utgångspunkt att tillhandahålla en offentligt finansierad marknad för en viss typ av företag. Utan det bör vara kvalitet och resultat, där långsiktighet och holistiskt synsätt är viktiga kriterier, som ska ligga till grund även för statens och Arbetsmarknadsmyndighetens fördelning av resurser.

Eftersom Arbetsförmedlingen redan idag använder sig av både överenskommelser med kommunen och köp av tjänster från privata aktörer, så innebär utredningens slutsatser att

det inte finns några hinder för Arbetsförmedlingen att fortsätta arbeta utifrån nuvarande utgångspunkter.

Fagersta kommun ser det som mycket positivt att utredningen på ett bra sätt belyser kommunernas stora betydelse inom arbetsmarknadsområdet, och att den konstaterar att det egentligen inte föreligger några hinder för samarbete med kommunen.

Utredningens viktiga slutsatser är att Arbetsförmedlingen såväl kan teckna lokala eller regionala överenskommelser som idag, som att öppna för kommunerna att lämna in anbud och offerter enligt LOU och LOV.

Fagersta kommun ser inga större problem och svårigheter att i konkurrens lämna anbud enligt givna riktlinjer, men det skulle vara önskvärt att det skapas förutsättningar för ett långsiktigt och hållbart samarbete, där det tecknas överenskommelser som ger tydligt uppdrag över tid.

Utredningen skriver under rubriken:

”Förbättrade möjligheter för kommuners medverkan”:

”För att förbättra kommuners möjligheter att medverka som utförare, dvs. leverantör eller tillhandahållare, av tjänster åt Arbetsförmedlingen föreslår utredningen ändringar av lagen om vissa kommunala befogenheter.

För att tydliggöra kommunernas egna befogenheter på arbetsmarknadsområdet föreslår utredningen att kommunernas uppgifter enligt lagen om arbetslöshetsnämnd ska tas in i lagen om vissa kommunala befogenheter tillsammans med andra befogenhetsutvidgande bestämmelser. Kommunerna får därigenom förebygga eller minska verkningarna av arbetslöshet, bedriva stödverksamhet vid arbetslöshet, och samarbeta med myndigheter och enskilda vilkas verksamhet rör sysselsättningsfrågor. Utredningen har även övervägt att reglera att kommuner får stödja arbetslösa till sysselsättning och bistå arbetsgivare att finna arbetskraft, men lämnar inga förslag om det. Det utesluter inte att dessa åtgärder kan anses lagliga redan med befintlig reglering.

I samma lag tydliggörs även att kommuner inom sina befogenheter får anordna aktiviteter för deltagare i arbetsmarknadspolitiska åtgärder på uppdrag av och med ersättning från Arbetsförmedlingen i konkurrens med andra leverantörer. Det innebär att kommunerna måste agera inom de befogenheter de har enligt annan lag eller författning när de i konkurrens utför uppdrag åt Arbetsförmedlingen. De ska inte ges ytterligare befogenheter då de konkurrerar med det privata näringslivet.

För att uppnå så likvärdiga förutsättningar som möjligt mellan kommuner och andra fristående aktörer ska, när ett uppdrag utförs enligt LOU eller LOV i konkurrens, undantag ges från kommunallagens självkostnadsprincip och förbud mot vinstdrivande näringsverksamhet samt i viss mån från lokaliseringsprincipen. Intäkter och kostnader för sådana uppdrag ska redovisas särskilt.

Det tydliggörs också att det i vissa fall får ingå ersättning när kommuner anordnar aktiviteter för deltagare i arbetsmarknadspolitiska åtgärder på uppdrag av Arbetsförmedlingen då det inte finns någon konkurrens. Det kan bl.a. användas vid överenskommelse mellan Arbetsförmedlingen och en kommun då tillhandahållandet annars skulle vara otillräckligt. I dessa fall kan kommunerna ges ytterligare befogenheter utöver dem som de redan har. I de fallen görs inga undantag från kommunallagens bestämmelser. Utredningen föreslår även att LOVA lagtekniskt ska förtydligas. Utöver det föreslår utredningen att samarbeten mellan Arbetsförmedlingen och kommuner enligt LOU bör regleras i förordning, att förutsättningarna i vissa fall för Arbetsförmedlingen att ge stöd till kommuner bör regleras i förordning, att en myndighet bör ges i uppdrag att ge vägledning om offentliga aktörer som leverantörer och att kommunernas medverkan i den statliga arbetsmarknadspolitiken bör följas upp av en statlig myndighet.”

Fagersta kommun ser positivt på att kommunernas befogenheter och roll tydliggörs och stärks på det sätt som utredningen föreslår.

Med vänlig hälsning

Marino Wallsten
Kommunstyrelsens ordförande